

demískt skrivstovuveldi, sum hugsaði øðrvísi. Hesir nýggju umsitingarleiðararnir hildu seg ikki hava eins nógv brúk fyri ráðunum frá landsins pengakassa, sum var Gjaldstovan. Kanska tí, at nú tóktisk peningarlíkilheitin at gerast størri.

-Teir akademikarar, sum tá komu, høvdu sína útbúgving í lagi, og vóru sera dugnaligir hvør á sín hátt, men ólukkan var, at teir komu beint av skúla-beinki, og høvdu tí óngar praktiskar royndir.

Om mong veðhald

-Tær fremmandu kapitalinnspræingarnar blástu figgjarlógina upp. Vit brúktu pengar til vegir, landingar, berghol og mangt annað. Alt bar til, tí landskassin tókst at flóta yvir, sigur Heri Mohr og leggur aftrat, at so komu veðhaldslógirnar, sum nú hava tikið botnin undan landskassanum.

-Bert frá 1981 til -84 fingur vit ikki færri enn umleið tjúgu ymiskar veðhaldslógir. Men hóast allar hesar veðhaldslógir, komu ongantíð nakrar reglugerðir ella kunngerðir, sum skuldu siga, hvussu lógin skuldi tulkast. Einasta regla var, at landsstýrið skuldi veðhalda við góðkenning frá Figgjarnevndini.

Einki eftirlit

Í hesum árum tók ein verulig veðhaldsaldra rættiligt dyk á seg. Landið veðhelt fyri bæði einum og øðrum, uttan tó at tryggja sær nakað sum helst eftirlit við tí, veðhildið varð fyri.

-Hetta var einki minni enn ein ólukka. Hetta vóru jú skattaborgarans pengar. Mangan vóru ætlaninar so ivasamar, at peningastovn-

arnir einki vildu hava vit tær at gera, uttan at landið veðhelt, og so bar alt til.

-Mong veðhald gjørdust effektiv. Landskassin tømdest, og tilveran hjá okkum øllum er hött. Tað gullrandaða pappírið, landskassin einaferð var, gjørdist alt annað enn gullrandað longur. Hetta siggja vit í dag, nú meira enn ein milliard av skattaborgarans pengum eru farnir til almenna veðhald. Skeivar ætlanir hava tikið hvørkratak um føroyska samfelagið og kipt tað. Men Palleba hevur ikki skyldina, hóast tað júst er hann, sum bleiv rukkan.

Mælti til eftirlit

Sum stjóri á Gjaldstovuni hevur Heri Mohr sæð peningastreymin gjøgnum samfelagið. Tað ásannar hann eisini, men ger samtundis greitt, at hann ferð eftir ferð hevur gjørt skiftandi landsstýrum vart við tað tørvandi eftirliti.

-Hevði landsstýrið, um ikki annað, krævt eina ávísa upphædd fyri at veðhalda, komu nakrar krónur inn. Harafturat hevði tað forða fyri teimum mest øru ætlanunum. Men tað vísti seg, at stóri peningastreymurin hevur tikið alla sunna fornuft frá bæði høgum og lágun.

Heri Mohr heldur, at ein dugnalig politisk umsiting vildi ongantíð játtað alment veðhald uttan millum onnur hesi krøv:

-Skrivlig umsókn við upplýsingum og skjalprógnum á serligum oyðubløðum.

-Játtad veðhald til persónar, virkir og stovnar innibær kvalifiserað alment eftirlit samsvarandi kunngerð ella reglugerð.

-Frásagnir frá avvarandi eftirliti um veðhaldsskyldur landskassans skulu latast landsstýrismanninum til kunningar og støðutak-an regluliga hvørt hálva ár.

Kreppan heimagjørd

-Vit høvdu eisini kreppu í fimtiárunum. Á ein hátt kann sigast, at søgan endurtekur seg. Beint eftir kríggið varð sagt, at vit høvdu ómikið av pengum. Tvey ár seinri fór samfelagið nærur á húsangang. Men tann kreppan hevði eisini sína orsök uttaneftr. Vit skyldaðu einki tá, og tí tóldu vit ta kreppuna.

-Í dag tola vit ikki at missa ein vikuløn, og í dag er kreppan 100 prosent heimagjørd. Føroyar eru á tromini til eina katastrofu, tað er einki ónógv sagt, heldur Heri Mohr fyr.

-Palleba hevur mist eina milliard, og vit hava mist allar fløgurnar. Kann hetta ikki sigast at vera ein katastrofa av format, spyr fyrrverandi gjaldstovustjórinn.

Vónandi ikki bert ynskidreymur

Spurdur um vón man vera fyr stavn, ella um vit gera frægast í at keypa ein einvegis ferðaseðil av landinum, sigur Heri Mohr, at vónina mugu vit ikki missa. Hann minnir eisini á, at ferðaseðilin loysir heldur ikki nakran trupulleika, tí tað sær heldur ikki óv gott út uttan um okkum. Í fimtiárunum kundu 2000 mans fara til Íslands, men tað ber ikki til í dag.

-Nei sjálvandi eiga vit at royna at koma burtur úr trongstöðuni, men hvussu ein vánalig politisk um-

Rukkan.- Palleba

siting kann gerast góð, og um teir, sum hava gjørt umsitingina vánaliga, eru førir fyri at bota um hana, ivast Heri Mohr í.

-Vit mugu í øllum førum hava eina handfasta umsiting, sum hevur heilt greiðar lógir og reglur at ganga eftir. Lat okkum so bert vóna, at tá menn nú millum annað tosa um at innflyta fisk úr øðrum londum til tilvirkingar í Føroyum, ikki bert verður ein ynskidreymur. Vónandi fer tað at eydnast at fáa til vega nógur hundrad arbeiðspláss, tí eitt er vist, eitt so lítið samfelag sum okkara, hevur ikki ráð til at lata sítt unga fólk ganga arbeiðsleyst, sigur Heri Mohr.

tór.-

Heri Mohr, høgurmeði á myndini, hevur arbeitt á Gjaldstovuni síðani 1956, og tók við sum stjóri í 1987. Hann legði frá sær í fjór. Mynd: Kalmar

Arbeiði heldur enn skatt

Fiskivinnunevndin mælir til at lata munandi stuðul fyri at skapa arbeiðspláss innan fiskivinnuna. Tað er betri at hava fólk í arbeiði enn at lata teimum arbeiðsloysisstuðul,- eisini hóast landskassin ikki fær skattainntøkuna, sigur nevndin

Kanningar vísa, at tað kann loysa seg at keypa fisk úr útlandum til virkingar í Føroyum. Hetta hevur Fiskivinnunevndin tikið til eftirtektar, og mælir í einum álitid tingið til, at beinleiðis stuðul verður latin úr landskassanum til virkir í mun til hvussu mikið av fiski úr útlandum tey keypa.

Nevndin sigur, at arbeiðsloysið er stórt, og vandi er fyri, at tað verður enn størri, um ikki nakað heilt munandi hendir. Tí heldur Fiskivinnunevndin tað vera beint at stuðla hesum fiskakeypi fyri at skapa fleiri arbeiðspláss.

Roknað er fram til, at 14 ársverk fáast úr hvørjum 1000 tonsum av ráfiski, sum verða innflutt til virkingar. Hetta svarar til 2,2 milliónir í arbeiðsløn. Um skatturin er 36 prosent, er hann 800.000 krónur av at virka hesi 1000 tonsini. Nevndin heldur, at tað er betri at hava 14 fólk í arbeiði,

14 fólk fáa arbeiði fyri hvørji 1000 tons av innfluttum fiski sum kemur til virkingar. Mynd: Kalmar

sjálvt um eingin skattur fæst í landskassan av inn-tøkuni hjá teimum, enn at lata arbeiðsloysishjálpi. Tí fáa vit hvørki virksema ella vinning, sigur nevndin.

Fiskivinnunevndin heldur tað eisini vera ráðiligt at lata 200.000 krónur til menning av virkjnum fyri hvørji 1000 tons tey keypa.

Fiskivinnunevndin hevur út frá hesum gjørt eitt uppskot, sum hon hevur lagt fyri tingið. Har verður millum annað mælt til at lata fiskavirkjum upp til 72.000 krónur fyri hvørt ársverk, sum innfluttur fiskur til virkingar gevur.

Skotið verður upp, at i mesta lagi kunnu veitast tilsamans 23 milliónir.

tór.-

